

УДК 7(477).«15/16»(091)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-3-6>

Ольга СТРИЛЕЦЬ,

orcid.org/0000-0002-7571-1486

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри образотворчого мистецтва і методик навчання

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

(Переяслав, Київська область, Україна) *ostrilets5@gmail.com*

Марта ГЕНЕСІРАН,

orcid.org/0000-0003-2658-9012

викладач кафедри образотворчого мистецтва і методик навчання

Університету Григорія Сковороди в Переяславі

(Переяслав, Київська область, Україна) *mrtstrlts@gmail.com*

ОСОБЛИВОСТІ СТИЛЮ РЕНЕСАНС В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

У дослідженні розглянуті та проаналізовані характеристики українського мистецтва в епоху Ренесансу. Зазначено, що українське мистецтво відрізняється своїм унікальним стилем, що ґрунтується на асиміляції античної греко-римської спадщини та принципах гуманізму. Було проведено аналіз наукової та мистецтвознавчої літератури з питань характерних рис стилю українського мистецтва епохи Ренесансу, включаючи архітектуру, скульптуру, стінопис, іконопис та інші види мистецтва.

Феномен українського Ренесансу було предметом досліджень таких науковців, як Д.П. Кривавич, В.А. Овсійчук, С.О. Черепанова, Я. Запаско, Д.В. Леонтєв та інших. Серед сучасних педагогічних матеріалів, що висвітлюють культурні досягнення народу з позиції методології діалогу культур, варто виділити посібник Кривавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. «Українське мистецтво»: Навч. посібн.: У 3 ч. Львів: Світ, 2005.

Аналіз пам'яток ренесансу в Україні, зокрема у Львові, свідчить про суттєвий вплив західноєвропейських мистецьких течій на архітектурний ландшафт регіону. Дослідження вказує на те, що цей вплив був підсилено за рахунок приїзду кваліфікованих майстрів з мистецьких центрів Італії. Наприклад, кам'яниця Орсеттіх у Ярославі (1570), синагога в Сатанові (1532) та інші архітектурні споруди відображають ранній ренесанс у даному регіоні.

Дослідження Д. Кривавича виявило, що період Ренесансу в історії українського мистецтва, який охоплює період з другої половини XVI до першої половини XVII століття, є новою еволюційною стадією. Під час цього періоду спостерігалися значні трансформації у сфері архітектури, які включали оновлення конструктивних систем та елементів пластичного декору.

Досліджено, що в епоху Відродження скульптурна творчість переважно асоціюється із сферою культової архітектури, де вона функціонує як неот'ємна частина декоративного оформлення. Це оформлення включає в себе різноманітні елементи, такі як карнизи, фризи, пілястри та капітелі, які відрізняються багатством рослинної орнаментики, сюжетними рельєфами, об'ємними статуями та композиціями.

Ключові слова: Епоха Ренесансу, скульптура Ренесансу, архітектура Відродження, архітектура Львова, європейська культура, чорні кам'яниці, оздоблення архітектури.

Olga STRILETS,

orcid.org/0000-0002-7571-1486

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Fine Art and Teaching Methods

Grigory Skovoroda University in Pereyaslav

(Pereyaslav, Kyiv region, Ukraine) *ostrilets5@gmail.com*

Marta GENESIRAN,

orcid.org/0000-0003-2658-9012

Lecturer at the Department of Fine Arts and Teaching Methods

Grigory Skovoroda University in Pereyaslav

(Pereyaslav, Kyiv region, Ukraine) *mrtstrlts@gmail.com*

FEATURES OF THE RENAISSANCE STYLE IN UKRAINIAN ART

The research examines and analyzes the characteristics of Ukrainian art in the Renaissance era. It is noted that Ukrainian art is distinguished by its unique style, which is based on the assimilation of the ancient Greco-Roman heritage and the principles of humanism. An analysis of scientific and art history literature was conducted on the characteristic features of the style of Ukrainian art of the Renaissance era, including architecture, sculpture, wall painting, icon painting, and other types of art.

The phenomenon of the Ukrainian Renaissance was the subject of research by such scientists as D.P. Krvavych, V.A. Ovsyichuk, S.O. Cherepanova, Ya. Zapasco, D.V. Leontev and others. Among the modern pedagogical materials highlighting the cultural achievements of the people from the standpoint of the methodology of dialogue of cultures, it is worth highlighting the manual by D.P. Krvavych, V.A. Ovsyichuk, and S.O. Cherepanova. "Ukrainian art": Education. manual: In 3 h. Lviv: Svit, 2005.

Analysis of Renaissance monuments in Ukraine, particularly in Lviv, shows the significant influence of Western European art trends on the architectural landscape of the region. The study indicates that this influence was strengthened by the arrival of skilled craftsmen from the artistic centers of Italy. For example, the Orsetti tenement in Yaroslavl (1570), the synagogue in Satanov (1532), and other architectural structures reflect the early Renaissance in this region.

Research by D. Krvavych revealed that the Renaissance period in the history of Ukrainian art, which covers the period from the second half of the 16th to the first half of the 17th century, is a new evolutionary stage. During this period, significant transformations were observed in the field of architecture, which included the renewal of structural systems and elements of plastic decoration.

It has been studied that during the Renaissance, sculptural creativity is mainly associated with the sphere of cult architecture, where it functions as an integral part of decorative design. This decoration includes various elements such as cornices, friezes, pilasters, and capitals, which are distinguished by the richness of floral ornamentation, plot reliefs, three-dimensional statues, and compositions.

Key words: Renaissance era, Renaissance sculpture, Renaissance architecture, architecture of Lviv, European culture, black tenements, architectural decoration.

Постановка проблеми. Епоха Відродження, відома також як Ренесанс, є визначальним періодом в історії європейської культури, відрізняючись своїм стилем, що базується на використанні античної греко-римської спадщини та принципах гуманізму. Починаючи з періоду XIV століття (який також відомий як Проторенесанс), Відродження охоплює до початку XVI століття, хоча деякі дослідники вважають, що воно триває до XVII століття. Раннє Відродження відносять до періоду XIV–XV століть, тоді як кінець XV – початок XVI століть вважають періодом Високого Ренесансу. Починаючи з середини XVI століття, настає епоха пізнього Відродження.

У землях України епоха Відродження зазвичай асоціюється з періодом XVI–XVII століть. Характеристика пам'яток Ренесансу в Україні, зокрема у Львові, свідчить про значний вплив західноєвропейських мистецьких течій на архітектурний пейзаж регіону. Сприяло цьому приїзд кваліфікованих майстрів з мистецьких центрів Італії. Наприклад, кам'яниця Орсеттіх у Ярославі (1570), синагога в Сатанові (1532) та інші архітектурні споруди відображають ранній Ренесанс у регіоні. Після пожежі 1527 року, що спустошувала будівлі візантійського та готичного періодів, Львів відновлювався в стилі Ренесансу. Прикладами цього є «Чорна кам'яниця» (1577), дім Корнякта (1580) на Ринку, ансамбль Братсько-Успенської церкви з каплицею Трьох Святителів і вежею, монастир-фортеця Бенедиктинок з

льоджею (1595), синагога Золотої Рози (Ренесанс у поєднанні з готикою, 1582), каплиці Боїмів і Камп'янів – на початку XVII століття, костюл Бернардинів (Ренесанс з манеризмом, 1600–30) (Бажан, 1966: 48).

У творчості скульптури епохи Ренесансу виявлено стрімке наростання зацікавленості у досягненні реалізму, зокрема в зображеннях лежачих або напівлежачих фігур на саркофагах, рельєфах на кам'яних плитах та в погруддях. Прикладами таких робіт можуть служити саркофаг Катерини Рамультової в Дрогобичі, саркофаг Олександра Ванька-Лагодівського у Уневі (1573), погруддя князя Костянтина Острозького у Києві (1579), а також зображення дітей Даниловичів у Жиравці (1580) та інші. Початок розвитку декоративної різьби відбувався у Львові. Вплив Ренесансу у декоративно-ужитковому мистецтві виявився в оформленні золотарських виробів, таких як посуд, предмети церковного призначення (наприклад, оправа євангелія, відомого як Горностаєве, 1542), зброя (такий як церемоніальний меч львівських війтів), та в прикрасах із дорогоцінних матеріалів. Навіть у меблевому мистецтві, кераміці, гаптуванні та вишиванні шовком відзначався вплив стилю Ренесансу, де орнаментики замінялися акантом, гранатом, лілеями, а часто використовувалися мотиви флори поряд з візантійськими трілистниками (Історія українського мистецтва: у 5 т. Т. 2., 2010:62).

Аналіз досліджень і публікацій. У своїх наукових творах вивчали феномен українського відродження такі вчені, як Д.П. Крвавич, В.А. Овсійчук, С.О. Черепанова, Я. Запаско, Д.В. Леонтьєв та інші. Серед сучасних педагогічних посібників, що висвітлюють культурні досягнення народу через методологію діалогу культур, особливо варто відзначити навчальний посібник «Українське мистецтво» авторів Крвавича Д.П., Овсійчука В.А., Черепанової С.О., виданий у трьох частинах у Львові видавництвом «Світ» у 2005 році. Зазначений посібник, складений у трьох частинах, був опублікований у період 2003–2005 років. У колективній співпраці видатних науковців і педагогів об'єдналися особи з визначним внеском у свої галузі: скульптор і теоретик мистецтва, професор Дмитро Крвавич; доктор мистецтвознавства, професор Володимир Овсійчук; кандидат філософських наук, доцент Світлана Черепанова. Автори систематично дотримуються визначеної концепції, відповідно до якої в аналізі розвитку українського мистецтва від палеоліту до сучасності акцентується увага на філософсько-світоглядній полікультурній парадигмі та загальносвітових художніх традиціях. Зміст посібника збагачено новими дослідженнями, включаючи філософські та мистецькі наукові праці, монографії, мистецьку періодику та інші джерела.

Мета статті. Основним змістовим вектором нашої наукової розвідки є аналіз характерних особливостей стилю мистецтва українського Ренесансу. У відповідності з метою визначено наступні завдання: 1) оцінити поточний стан досліджень цієї теми; 2) провести аналіз особливостей українського мистецтва епохи Ренесансу, у тому числі його скульптури, архітектури, стінопису та декоративного оздоблення.

Виклад основного матеріалу. Згідно з дослідженням Д. Крвавича, Ренесанс представляв собою нову стадію еволюції в історії українського мистецтва, що періодизується з другої половини XVI до першої половини XVII століття. В цей період в архітектурі відбувалися значні трансформації, що включали оновлення конструктивних систем та пластично-декоративних засобів. Ренесансна архітектура істотно вплинула на процес поступового розвитку національних будівельних традицій, представляючи собою закономірний етап цього процесу. Розроблені нові характеристики відповідали парадигмі ренесансного стилю в архітектурі інших країн. До цих характеристик відносяться: чітка симетрія, ордерність, горизонтальний розподіл на поверхні, а також розкіш декоративного оздоблення фасадів (Крвавич, 2004: 23).

У територіальних умовах України ретельно розглядалися та використовувалися звичайні фортифікаційні конструкції, включаючи глибокі рови, земляні вали та споруди з дерева, які мали за мету забезпечити ефективний захист територій. Протягом першої половини XVII століття на території Галичини спостерігається розширення мережі невеликих фортець-сховищ регулярного зразка. Серед них варто зазначити Підзамочок, збудований у 1602 році, Скалат, споруджений близько 1630 року, а також фортецю у Гусятині, зведену в середині XVII століття. У замковій споруді баштового типу, розташованій у Жовкві у період від кінця XVI століття до 1605 року, спостерігається синтез стародавніх фортифікаційних концепцій, що були поширені в регіоні Червоної Русі, і характерних рис місцевого ренесансного стилю, що виник у Львові (Крвавич, 2004: 35).

За допомогою модернізації оборонної системи, палац набував більшої автономності, що дозволило вільно розташувати будівлю у просторі та надати їй репрезентативного та декоративного зовнішнього вигляду (що стосується Збаража, Золочева та Підгірців). Палац Підгорецького замку інтегрувався з навколишнім середовищем, утворюючи єдине ціле, в якому розкривалась ренесансна концепція гармонії між людиною та природою. Поміж замків, інші об'єкти, такі як монастирі, церкви, костели та синагоги, виконували також функцію оборони. Вони були оточені фортифікаційними спорудами, такими як високі вали, частоколи та глибокі рови, що створювали оборонну систему. Великі монастирські комплекси мали вигляд імпозантних структур, які нагадували справжні фортеці. Наприклад, монастир бернардинів у Заславлі (після 1604 року), монастир у Кабчіві (нині Великий Карабчів) на території Хмельницької області та домініканський монастир (1612 рік) у Старокостянтиніві на Поділлі, усі відзначалися масивними архітектурними комплексами. На території Львівщини, конкретно в Перемишлянах, селах Смереківці та Верхній Дорожів, а також у монастирі бернардинців у Сокалі, спостерігалось відзначене подібністю до фортеці монастирське збудування. Кармелітський монастир, зведений у Тереховлі у 1635 році на Тернопільщині, незважаючи на своє пізньоренесансне походження, утримував у своїй архітектурній конструкції старовинні будівельні практики. У Воскресенській церкві (1624–1627) у Золочеві та фарному костелі (1606–1618) у Жовкві проявилася високомистецька реалізація ренесансного прагнення до чіткого членування архітектурної маси й простої гармонії. Петро Щасливий створив

останній, а після його смерті будівництво завершив Андрій Прихильний (Крвавич, 2003: 37).

У Львові можна відзначити дві визначні центральні ренесансні архітектурні споруди, що становлять вагому частину міської спадщини: каплиці Боїмів та Кампіанів. Вони є яскравими втіленнями міського середовища й відображенням духовних аспірацій міщанства, виражених у їхній конструкції. Каплиця Трьох Святителів у Львові вважається видатним прикладом галицького Ренесансу, що відзначається унікальним поєднанням елементів італійського та українського архітектурних стилів. Типово для української народної архітектури є планування храму, яке характеризується прямокутним об'ємом, розташованим з фасадом на південь. Виділяються три грановані куполи, серед яких найбільший знаходиться в центрі. Каплиця ад'єднується з одного боку до північної стіни Успенської церкви та з іншого боку до вежі Корнякта. При оформленні архітектурного комплексу, включаючи портали, фризи та віконні лиштв, виявляється перевага народних мотивів, що проявляється у використанні декоративних колон, що прикрашені різьбленими виноградними гронами. Такий самий мотив винограду використовується для оздоблення всієї внутрішньої поверхні куполів (Крвавич, 2004: 52).

У Львові розташована чорна кам'яниця, що відіграє важливу роль у місцевій архітектурній спадщині. Історично камінь, як будівельний матеріал, завжди визначався високою ціною, що обумовлювало використання його переважно для спорудження Кам'яні житлові споруди вражали своєю неординарністю, надзвичайністю, навіть настільки, що для їх класифікації виникла спеціальна термінологія, яка їх узагальнено називала «кам'яницями».

Однією з видатних архітектурних споруд даного класу є Чорна кам'яниця у Львові, що була споруджена у 1577 році під керівництвом Павла Красовського на основі фундаменту готичної будівлі 15 століття (Крвавич, 2004: 36).

Чотириповерхова архітектурна споруда, що відображає елементи галицького ренесансу, відзначається використанням техніки, відомої як «діамантовий руст». Ця техніка передбачає використання різьбленого каменю з чотиригранними виступами на фасаді будівлі. Вікна Чорної кам'яниці характеризуються прямокутними контурами, які прикрашені профільованими лиштвами та карнизними мандриками. Портал прикрашений рослинними мотивами і композиціями скульптурного характеру.

Каплиця Боїмів, розташована у Львові, репрезентує унікальний архітектурний елемент, який віддзеркалює найвищі досягнення мистецтва галицького ренесансу. Каплиця виникла у вигляді родової усипальниці для видатної родини Боїмів зі Львова. У контексті архітектурного дизайну, дана архітектурна конструкція відзначається простотою та лаконічністю у своєму плануванні. Пам'ятка представляє собою невелику чотирикутну споруду, здійснену в стилі ренесансу, що характеризується широким куполом. Останній має два вікна, вбудовані в барабан купола, надаючи споруді виразності та гармонії форм (Крвавич, 2004: 38).

Всі структурні елементи, що оформлюють західний фасад каплиці, об'єднані в цілісну архітектурно-скульптурну композицію, яка відзначається присутністю фігур апостолів Петра і Павла, а також трьох сцен із Євангелій. До цієї композиції включено також зображення біблійних пророків, панелі з біблійними цитатами та невеликі жанрові сцени.

Скульптурні елементи об'єднані шляхом інтеграції шести різьблених колон, прикрашених декоративними консолями, фризами та пілястрами (Леонт'єв, 2010: 78).

Протягом епохи Ренесансу спостерігався значний прогрес у сфері статуарної та рельєфної скульптури, зосереджений переважно на території західноукраїнських земель. У соборній споруді Успенської церкви, розташованої у місті Львові, виявлено скульптурний рельєф, який тісно адаптується до форми півкруглого простору тимпану. Цей рельєф ілюструє традиційну іконографічну схему Успіння Богородиці (Крвавич, 2004: 52).

Художня скульптура, створена у XVI столітті для храмового використання, відображає традиційні підходи, що були характерні для попередніх епох. Вона виявляється не лише візуальним виразом, але й мистецтвом, що має символічний та онтологічний характер, де ключове значення надається сакральному символу (Крвавич, 2005: 49).

У внутрішньому ареалі Вірменського кафедрального собору у Львові, сакральний монумент, який відзначає надгробок патріарха Стефана, характеризується трьома основними елементами стильового впливу: українська сакральна традиція, заснована на прецедентах вітчизняного іконопису та скульптури, і особливо на скульптурних прийомах, що виникли в ранні періоди історії Галича; традиції української готичної пластики; та віддзеркалення форм мистецтва Відродження (Крвавич, 2005: 41).

Архітектурна концепція формування рельєфної плити, що втілює образ патріарха Стефана, спроектована з урахуванням технічних можливостей стародавньої різьби як у кам'яній, так і в дерев'яній скульптурі.

Скульптурна творчість епохи Відродження переважно асоціюється зі сферою культової архітектури, де вона існує як частина декоративного оформлення, включаючи карнизи, фризи, пілястри та капітелі, які насичені рослинною орнаментикою, сюжетними рельєфами, об'ємними статуями та композиціями. У кінці XVI – на початку XVII століття відзначено поширення відповідних мотивів у внутрішньому оформленні костелів і церков Львова, Жовкви, Бережан та інших населених пунктів Галичини і Поділля. У світських палацових спорудах, замках та будинках міщан одночасно використовувалися скульптурні прикраси.

Значні будівельні імплементації, які включали в себе скульптурні елементи, переважно реалізувалися у західних областях України, що на той час володіли провідною позицією у духовних та культурних процесах, сприяючи активізації культурного життя та розвитку національної свідомості.

До 20-х років XVII століття спостерігався такий стан, коли ініціатива національного розвитку частково зміщувалася, зосереджуючись у Києві та в основному на Запорізькій Січі. В цей період відбувалося розширення сфери застосування скульптури: вона тісно взаємодіяла з архітектурою будівель; одночасно формувалася й розвивалася скульптура в різних напрямках – від орнаментально-декоративної до сакральної й світської.

У період Ренесансу на території України відбувся активний розвиток мистецтва ансамблевого містобудування, характеризованого високою увагою до скульптурного декорування. Скульптурні елементи, які переважно мають фігурально-орнаментальний характер, використовувалися для оздоблення будівельних фасадів. Це включало в себе аттики з сюжетними рельєфними вставками, фігури в нішах, а також інші форми скульптурного декору. Багато зразків скульптури збереглися у храмових спорудах різних конфесій, зокрема в уніатських, православних та римо-католицьких церквах.

У період українського Ренесансу спостерігалося значне розмаїття настінних розписів, відомих також як стінопис. Протягом XVII століття майстри, в основному народного походження, виконували розмальовку стін дерев'яних церков. Серед видатних зразків їхньої творчості можна

відзначити церкву Різдва Богородиці у селі Хотинець біля Яворова (1615 рік), церкву Святого Духа у селі Потеличі та церкву Воздвиження Чесного Хреста у місті Дрогобичі. В цих творах часто було виділено центральне місце для страсного циклу, а також теми єдності українських земель, що символізувалося зображенням святих Бориса і Гліба, Печерської Богородиці з Антонієм та Феодосієм (Крвавич, 2005: 53).

Хоча значних поліхромних ансамблів не було сформовано, але інтерес до настінного живопису не вщухав. У період з 1642 по 1644 роки була відзначена розмальована церква Спаса на Берестові, для чого митрополит Петро Могила спеціально запросив майстрів із Афону. Виконані ними роботи з малювання дотримувалися стилістичних принципів візантійського мистецтва. Проте, у зв'язку з умовами збереження в замкненій монастирській обстановці, цей процес мав поверхнево-споглядальний характер, характеризувався каліграфічною витонченістю форм.

Уплив архітектури та декоративно-об'ємної пластики неперервно трансформував мистецтво живопису в період Ренесансу. У цей час спостерігалося зосередження на нових жанрах та еволюція методу художнього бачення світу. Особливий акцент був зроблений на портреті, який став виявом прагнення до точного відтворення реальності людської істоти.

У мистецтві іконопису виявляється значна кількість реалістичних деталей, які перенесені з навколишнього природного середовища. Ці деталі включають завітчанний пейзаж з пагорбами та деревами, який спостерігається у розписі «Преображення» у селищі Яблунова, а також вишивані костюми та ложе Анни, представлені у роботі «Різдво Богородиці» у селищі Нова Весь. Іконостасний комплекс з Успенської церкви села Наконечного, насамперед апостольський чин, має відгомін мозаїк апсиди храму Софії Київської (Крвавич, 2003: 53).

У ході розвитку українського Ренесансу відзначається важлива роль художників Федора Сеньковича та Миколи Петраховича, які вирізнялися як творчою, так і громадською активністю. Сенькович сприяв розвитку Петраховича, спираючись на вищі стандарти національної живописної спадщини, та впроваджував нові ідеали та художні цінності.

У творчості цих митців відбувалося оновлення інтересу до багатого кольорового рішення, формувалася естетичний ідеал, який визнавав гармонійну єдність тіла і душі, матерії і духу. Графічні принципи західноєвропейського мистецтва стали

дуже популярними, особливо впливаючи на розвиток композиційних рішень, зокрема у «Страстях Господніх».

Висновки. У проведенні аналізу характерних аспектів мистецького стилю українського Ренесансу виявлено наступні особливості: інтеграція

класичних ренесансних мотивів з унікальними елементами національної культури, виразна тенденція до використання декоративності та символіки в образотворчому мистецтві, а також велика увага до ретроспективного використання традиційних технік і тематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Д. Українське мистецтво: Конспективний історичний нарис. Прага–Берлін, 1923. 342 с.
2. Антонович Д. Скорочений курс історії українського мистецтва. Прага, 1923. 345 с.
3. Історія українського мистецтва: у 6-х т. Т. 1. / гол. ред. М. Бажан. Т. 1. Київ: УРЕ, 1966. 264 с.
4. Історія українського мистецтва: у 5 т. Т. 2. Мистецтво середніх віків / ред.: Л. Ганзенко, Р. Забашта, Т. Трегубова; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2010. 1293 с.
5. Історія українського мистецтва: у 5 т. Т. 3. Мистецтво другої половини XVI – XVIII століття / ред.: Г. Скрипник, Д. Степовик; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ, 2011. 1087 с.
6. Історія українського мистецтва: у 5 т. Т. 4. Мистецтво XIX століття. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; голов. ред. Г. Скрипник; ред. тому В. Рубан. Київ, 2006. 760 с.
7. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. Т. 1. Від найдавніших часів до пізнього середньовіччя / ред.: Г. Скрипник; Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ, 2010. 476 с.
8. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О.. Українське мистецтво: у 3 ч. Ч. 1. Львів: Світ, 2003. 256 с.
9. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: у 3 ч. Ч. 2. Львів: Світ, 2004. 268 с.
10. Крвавич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: у 3 ч. Ч. 3. Львів: Світ, 2005. 268 с.
11. Леонтьєв Д.В. Архітектура України. Велика ілюстрована енциклопедія. Харків: Веста, 2010. 224 с.
12. Основні риси українського мистецтва / В. Модзалевський; мал. Павли Діденко. Чернігів: Друк. Г. М. Веселої, 1999. 262 с.

REFERENCES

1. Antonovych D. (1923). *Ukrainske mystetstvo: Konspektyvnyi istorychnyi narys*. [Ukrainian Art: A Concise Historical Essay]. Praha–Berlin, 342 s. [in Ukrainian].
2. Antonovych D. (1923). *Skorochenyi kurs istorii ukrainskoho mystetstva* [A short course in the history of Ukrainian art]. Praha, 345 s. [in Ukrainian].
3. *Istoriia ukrainskoho mystetstva u 6-kh t.* [History of Ukrainian art] / hol. red. M. Bazhan. (1966) URE, 264 s. [in Ukrainian].
4. *Istoriia ukrainskoho mystetstva: u 5 t. T. 2. Mystetstvo serednikh vikiv* / red.: L. Hanzenko, R. Zabashta, T. Trehubova. [History of Ukrainian art: in 5 vols. Vol. 2. Art of the Middle Ages]. (2010). NAN Ukrainy, In-t mystetstvozn., folklorystyky ta etnologii im. M. T. Rylskoho, 1293 s. [in Ukrainian].
5. *Istoriia ukrainskoho mystetstva: u 5 t. T. 3. Mystetstvo druhoi polovyny XVI–XVIII stolittia* / red.: H. Skrypnyk, D. Stepovyk [History of Ukrainian art: in 5 vols. Vol. 3. Art of the second half of the 16th – 18th centuries]. (2011). NAN Ukrainy, In-t mystetstvozn., folklorystyky ta etnologii im. M. T. Rylskoho, 1087 s. [in Ukrainian].
6. *Istoriia ukrainskoho mystetstva: u 5 t. T. 4. Mystetstvo XIX stolittia.* / NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Rylskoho; holov. red. H. Skrypnyk [History of Ukrainian art: in 5 volumes / NAS of Ukraine, IMFE named after M. T. Rylskyi; chief ed. H. Skrypnyk; ed. therefore V. Ruban]. (2006). Kyiv, 760 s. [in Ukrainian].
7. *Istoriia dekoratyvnoho mystetstva Ukrainy: u 5 t. T. 1. Vid naidavnishykh chasiv do piznoho serednovichchia* / red.: H. Skrypnyk. [History of decorative art of Ukraine: in 5 vols. Vol. 1. From the earliest times to the late Middle Ages / ed.: H. Skrypnyk]. (2010). In-t mystetstvozn., folklorystyky ta etnologii im. M. T. Rylskoho. NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
8. Krvavych D. P., Ovsiiichuk V. A., Cherepanova S. O. (2003). [Ukrainian art: In 3 hours, Part 1]. Lviv: Svit, 256 s. [in Ukrainian].
9. Krvavych D. P., Ovsiiichuk V. A., Cherepanova S. O. (2004). *Ukrainske mystetstvo: U 3 ch. Ch. 2* [Ukrainian art: In 3 h. Part 2]. Lviv: Svit, 268 s. [in Ukrainian].
10. Krvavych D. P., Ovsiiichuk V. A., Cherepanova S. O. (2005). *Ukrainske mystetstvo: U 3 ch. Ch. 3* [Ukrainian art: In 3 h. Part 3]. Lviv: Svit, 268 s. [in Ukrainian].
11. Leontiev D.V. (2010). *Arkhitektura Ukrainy. Velyka iliustrovana entsyklopediia*. [Architecture of Ukraine. A large illustrated encyclopedia]. Kharkiv: Vesta, 224 s. [in Ukrainian].
12. *Osnovni rysy ukrainskoho mystetstva / V. Modzalevskiy; mal. Pavly Didenko.* (1999). [Main features of Ukrainian art]. Chernihiv: Druk. H. M. Veseloi, 262 s. [in Ukrainian].